

Sofia Lunkka
Laura Forsström

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattitutkinto
Sairaanhoitaja AMK
Opinnäytetyö, 2020

NUORTEN AKUUTTI KRIISITYÖ

Yhteenveto nuorten kriisityön palveluntarjoajista Laukaan lasten ja nuorten hyvinvointi- ja perhekeskus HyPe:lle

TIIVISTELMÄ

Sofia Lunkka, Laura Forsström

Nuorten akuutti kriisityö, yhteenveto nuorten kriisityön palveluntarjoajista Laukaan hyvinvointi- ja perhekeskus HyPe:lle

37 sivua ja 1 liite

Kevät, 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattitutkinto

Sairaanhoitaja

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Laukaan alueella toimivia kriisipalveluita ja tämän tuloksena tehdä kriisipalveluiden yhteenveto koskien nuorten akuuttia kriisityötä Laukaan lasten ja nuorten hyvinvointi- ja perhekeskuksen (HyPe) työntekijöille. Yhteenvetoon on koottu palvelujentuottajat ja heidän yhteystietonsa. Yhteenveto jää HyPe:n työntekijöiden käyttöön.

Yhteenvedon tavoitteena oli helpottaa työntekijöitä nuorten ohjaamisessa oikean palveluntarjoajan piiriin kriisitilanteessa. Opinnäytetyön tarve tuli HyPe:n työntekijöiltä. Opinnäytetyö rajattiin koskemaan vain nuoria, koska käytännön työssä nuorten kriisiavun selkeys puuttui toiminnasta. Tutkimalla kerättyä aineistoa saatiin selville, että kriisityö koostuu ennaltaehkäisevästä nuorisotyöstä, akuutista kriisiavusta sekä korjaavasta kriisityöstä. Kerätyn aineiston avulla pystyttiin lähteä kartoittamaan yhteenvetoon sopivia palveluita Laukaan alueella.

Opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksessa käsitellään nuorten kriisityötä ja kriisitilanteita sekä psykososiaalisen tuen merkitystä. Aineisto kirjallisuuskatsaukseen haettiin ja analysoitiin määrittämällä keskeiset käsitteet eli asiasanat, jotka ovat: kriisityö, kriisi, psykososiaalinen tuki ja valmiussuunnitelma. Käsitteet valikoituivat lähteisiin perehtymällä.

Asiasanat: kriisityö, kriisi, psykososiaalinen tuki, valmiussuunnitelma

ABSTRACT

Laura Forsström, Sofia Lunkka

Summary of youth crisis work service providers, for Laukaa children- and youth wellbeing- and family centre, "Hype"

37 pages and one appendix

Spring, 2020

Diakonia University of Applied Sciences

Health- and social care qualification

Registered nurse

The purpose of this thesis was to find out the crisis service providers, operating in Laukaa area and as a result, to compose a summary of the service providers, regarding youth acute crisis work for Laukaa children-and youth wellbeing-and family centre (Hype) workforce. Service providers and their contact details have been collected to the summary. The summary is given for the use of Hype workforce.

The purpose of the summary was to make it easier for the workforce to direct the youth to the right service provider, at the time of the crisis. The necessity for this thesis arose from Hype workforce. The thesis was limited only to youth, because in practise, the clarity of youth crisis work was not evident. By researching the collected material, it was found out that crisis work consist of: preventative youth work, acute crisis/emergency support and corrective crisis work. The collected material enabled us to discover about the services in Laukaa area, that were suitable for the summary.

The literature review in the thesis deals with youth crisis work, crisis situations and the importance of psychosocial support. The material for the literature review was researched and analysed by defining the key concepts that were: crisis work, crisis, psychosocial support and contingency planning. The key concepts were selected by familiarising ourselves with the sources.

Keywords: crisis work, crisis, psychosocial support, contingency planning

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 NUORTEN KRIISITYÖ	7
2.1 Kriisi käsitteenä	8
2.2 Kriisitilanteet.....	9
2.3 Psykososiaalinen tuki.....	12
2.4 Kriisityön valmiussuunnitelma	13
2.5 Lainsäädäntö kriisityössä	13
2.6 Ammattiapu traumaattisessa kriisissä	14
3 NUORUUSIÄN KEHITYKSEN PÄÄPIIRTEET	15
3.1 Nuoren käyttäytyminen	16
3.2 Nuoren kohtaaminen.....	17
3.3 Kriisit nuoruusiässä	18
4 SAATAVILLA OLEVAT PALVELUT	20
4.1 Toimintaympäristön kuvaus	20
4.2 Ennaltaehkäisevä nuorisotyö	21
4.3 Kriisiapu	22
4.4 Kirkon apu.....	23
4.5 Korjaava työ	24
5 TARKOITUS JA TAVOITE	25
6 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS	27
6.1 Taustaa	27
6.2 Kirjallisuuskatsaus.....	27
6.3 Prosessin eteneminen.....	28
7 TOTEUTUS JA ARVIOINTI.....	31
8 POHDINTA	33
8.1 Palveluiden merkityksellisyys.....	33
8.2 Opinnäytetyöprosessin pohdinta.....	33

8.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	34
8.4 Oma ammatillinen kasvu prosessin aikana	35
LÄHTEET	36
LIITE 1.	38

1 JOHDANTO

Kriisisuunnitelma ja sen mukaan toimiminen tuovat konkreettista apua äkillisiin kriisitilanteisiin. Ensisijaisesti turvallisuuden tunne on mielen sisäinen tila. Siksi on tärkeää, että henkilöiden sisäistä turvallisuuden tunnetta vahvistetaan esimerkiksi itsensä ja toisen rauhoittamisella (Erkko & Hannukkala 2013, 156.)

Opinnäytetyön tarkoitus on edistää työelämän kehittämistä helpottamalla työntekijöiden työn organisointia kriisitilanteessa. Tavoitteena oli saada kootuksi tietoa, jonka avulla jäsentää kriisityöryhmien saatavuutta sekä ennaltaehkäiseviä palveluita. Myös kriisityön jälkihuolto on otettu huomioon.

Tuloksilla voidaan jäsentää oikea-aikaisten kriisityöryhmien yhteystietoja sekä niiden saatavuutta. Jokaisessa kunnan nuorisotyötilassa ja leiritoiminnassa on hyvä olla kunnan oma toimintasuunnitelma kriisitilanteita varten ja siihen olisi hyvä tutustua yhdessä koulutoimen, nuorisotoimen, lastensuojelun sekä sosiaalitoimen kanssa. Auttavien tahojen yhteystiedot voi laittaa nuorisotiloihin esille, jotta kaikilla on mahdollisuus tutustua niihin (Erkko & Hannukkala 2013, 156.)

Tavoitteena on, että Laukaan lasten ja nuorten hyvinvointi- ja perhekeskuksen (Hype) työntekijät saavat kattavan tiedon Laukaan alueen nykyisistä kriisi- ja jälkihuollon palveluista, joita voidaan hyödyntää työssä nuorten parissa. Valmiiksi kartoitetut palvelut ja niiden yhteystiedot selkeyttävät kriisityön kulkua sekä nopeuttavat oikean palvelun hyödyntämistä.

Oikean avun hyödyntäminen kriisitilanteessa vähentää yksilön traumatisoitumista sekä ohjaa henkilöstön toimintaa voimavaralähtöiseen työskentelyyn. Työssä korostuu ammatillisen tukiverkoston hyödyntäminen erityisesti nuoren ihmisen kriisitilanteessa (Erkko & Hannukkala 2013, 156.)

2 NUORTEN KRIISITYÖ

Kriisityö on lyhytkestoista, suunnitelmallista sekä ennaltaehkäisevää, tavoitteellista työtä. Se on asiakkaan hoivaa ja kokonaisvaltaista työtä. Kriisityö sisältää asiakastapaamisia sekä puhelimitse tehtävää työtä. Verkostotyö on tärkeää ja asiakasta tuetaan tarvittaessa jatko-ohjauksena muihin palveluihin. Työntekijän on kyettävä tunnistamaan kriisiin liittyviä tunteita ja pystyttävä ottamaan niitä asiakkaalta vastaan. Kriisityössä pyritään estämään kriisin vaiheisiin takertuminen ja patologinen kehitys (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelu ja kriisityö.)

Nuorisotyö toteuttaa tehostettua nuorisotyötä kriisitilanteessa, joka koskettaa paikkakunnan nuoria. Tehostettu nuorisotyö toimii muun kriisityön tukena varmistamassa, että jokainen nuori saa tukea, mikäli sitä tarvitsee. Kriisitilanteita ovat äkilliset onnettomuudet ja uhkaavat tilanteet, kuten esimerkiksi läheisen kuolema, vakava onnettomuus, itsemurha tai itsemurhan yritys. Järkyttävä tapahtuma voi sattua nuorisotyön toiminnassa, oppilaitoksessa, lähistöllä tai aivan jossain muualla (Allianssi. Julkaisut ja materiaalit. Nuoristyön kriisivalmiuden kehittäminen. Nuorisotyön kriisikansio.)

Tapahtumaan liittyvät traumaattiset reaktiot vaikeuttavat nuoren ja hänen lähiyhteisönsä toimintaa. Nuorta ja koko yhteisöä voidaan tukea arkeen palaamisessa oikeanlaisilla toimilla sekä voidaan lievittää tapahtuman johdosta syntynyttä haittaa. Jotta kriisitilanteissa osataan toimia oikealla tavalla, tarvitaan etukäteen mietitty ja laadittu suunnitelma sekä riittävästi koulutusta ja harjoitusta suunnitelman käyttöönottamiseksi. Nuorisotyön ammattilaiset ja muu henkilökunta perehdytetään työskentelemään kriisitilanteissa ja niiden jälkeen. Toiminnan tavoitteena on tukea kriisissä olevan nuoren selviytymistä ja jouduttaa sitä. Toiminnassa mukana ovat eri yhteistyötahot sekä nuoren vanhemmat (Allianssi. Julkaisut ja materiaalit. Nuoristyön kriisivalmiuden kehittäminen. Nuorisotyön kriisikansio.)

2.1 Kriisi käsitteenä

Kriisi -käsitteen lähtökohta on kreikan kielessä ja se tarkoittaa pysähtymistä, ratkaisemaan ongelmaa. Sävy ei ollut yksiselitteisen negatiivinen, sillä alkuperäisessä merkityksessään kriisin käsite piti sisällään myös mahdollisuuden (Opetushallitus. Kriiseihin varautuminen. Kriisin vaikutus ihmiseen.)

Kriisin kehittyessä yksilö kokeilee ensin tavallisia ongelmanratkaisutekniikoita, jos nämä eivät toimi jännitys kasvaa ja yksilö tuntee olonsa entistä levottomammaksi (Poijula 2017). Tämä johtuu siitä, että jokin yksilön tasapainottavista tekijöistä puuttuu. Tasapainottavia tekijöitä ovat Soilin mukaan tapahtuman realistinen havaitseminen, tuen saaminen tilanteessa ja oikeiden ratkaisukeinojen löytäminen. Jos joku näistä puuttuu, niin ongelmaa on hankala ratkaista ja ainekset kriisin puhkeamiselle on syntynyt.

Traumaattinen kriisi on määritelty tilanteeksi, jossa yksilö kohtaa ulkoisen tapahtuman, joka uhkaa hänen fyysistä olemassaoloaan, sosiaalista identiteettiään ja turvallisuuttaan tai tyydytysmahdollisuuksiaan (Poijula 2017).

Kehityskriisit kuuluvat elämän luonnolliseen kulkuun ja kasvamiseen. Kehityskriiseille on ominaista, että niihin yleensä varaudutaan ja valmistaudutaan ennalta. Muutos ei tapahdu usein nopeasti vaan vähitellen (terveyskirjasto 2010). Niiden läpikäyminen muovaa jokaisen ihmisen omaa identiteettiä.

Elämän kriisillä tarkoitetaan tilanteita, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, työhön tai asuinpaikkaan. Niihin liittyy monesti vaihe, jolloin ihminen joutuu tekemään omaa tulevaisuuttaan ja kriisin ratkaisua koskevia päätöksiä. Tällöin kriisit ovat usein vaikeita, koska päätökset ovat kauaskantoisia ja tärkeitä (terveyskirjasto, 2010.)

Traumaattinen kriisi eli äkillinen kriisi tarkoittaa jonkin järkyttävän tapahtuman käynnistämää psyykkistä sopeutumisprosessia. Siihen ei voi varautua etukäteen. Ihminen joutuu ottamaan käyttöönsä kaikki voimavaransa selviytyäkseen tilanteesta. Tässä kriisimuodossa on neljä eri vaihetta, jotka kaikki toistuvat tähän työhön valituissa lähteissä.

Ensimmäinen vaihe on sokkivaihe, joka kestää tunneista päiviin. Shokkivaiheen aikana ihminen ei kykene vielä käsittämään kriisin aiheuttanutta tapahtumaa ja saattaa jopa kieltää sen. Sillä on tärkeä psyykettä ja elämää suojaava merkitys: liian suurta järkytystä ei voi hahmottaa lyhyessä ajassa ja shokkivaihe antaa aikaa kohdata tapahtunut (Erkko & Hannukkala 2013, 147-149.)

Seuraavaksi tulee reaktiovaihe. Reaktiovaiheessa yksilö yrittää hiljalleen ymmärtää tapahtunutta ja hakea sille selitystä. Ihmisen mieli yrittää vielä kieltää tapahtuneen ja tästä syystä yksilöllä saattaa olla outoja tuntemuksia, kuten menetetyn ihmisen läsnäolon tunteminen (Erkko & Hannukkala 2013, 147-149.)

Käsittelyvaiheessa ihminen alkaa ymmärtää tapahtunutta ja sen kaikkia ulottuvuuksia ja omaa muuttunutta tilannetta. Yksilö valmistautuu hiljalleen tulevaisuutta kohti. Uudelleen suuntautumisen vaihetta voidaan pitää viimeisenä vaiheena. Tällöin kriisi on muuttunut osaksi elämää ja sitä kykenee ajattelemaan osana omaa elämäntarinaansa ilman suurempaa tunnekuohua (Erkko & Hannukkala 2013, 147-149.)

Vaiheet eivät välttämättä etene järjestyksessä vaan joitain vaiheita voidaan kokea kriisin kuluessa uudelleen. Kriisin vaiheista on hyvä olla tietoinen, jotta nuorta osaa kuunnella ja tukea herkästi tilanteen vaatimalla tavalla. Joskus kriisin aiheuttama kipu on niin suuri, että ihminen kokee voimakkaita keinoja suojautuakseen siltä. Tällöin kriisin käsittely ja sureminen ei ala vaan tuskallinen kokemus lukkiutuu kehoon ja mieleen. Kriisi voi jäädä kesken ja pitkittyä, jolloin siitä kehittyy trauma (Erkko & Hannukkala 2013, 147-148.)

2.2 Kriisitilanteet

Kriisitilanteen läpikäyminen vaatii tunnetaitoja, mutta samalla myös kehittää niitä. Suojatekijöitä mielen tasapainolle ovat tunteiden sanoittaminen, tunteista puhuminen sekä niiden ilmaiseminen. Äkillinen kriisi tuo mukanaan tunnejärkytyksen, joka on liian suuri suhteessa ihmisen omiin voimavaroihin. Suuret tunteet ovat luonnollisia ja ovat osa kriisin kokemista. Nuorella näitä tunteita voi olla ahdistus,

pelko, suru, viha, häpeä, toivottomuus sekä turvattomuus. Nuoren voi olla vaikea kohdata asioita, jotka herättävät muistoja menneestä, kuten tuoksut tai valokuvat. Vaikka muistot olisivat hyviäkin, voivat ne siltikin aiheuttavat nuorella voimakkaita pelkoreaktioita (Erkko & Hannukkala 2013, 148-149.)

Lähtökohtana avun ja tuen määrittelyssä tulee olla tapahtuman luonne, siitä seuraava reaktioiden rakenne ja oikea ajoitus. Palosaaren mukaan tämän suunnitelman pohjalta yli 90% Suomen kunnista on organisoitunut kriisityön äkillisten onnettomuuksien varalta terveyskeskusten alaisuudessa toimiviin kriisiryhmiin, jotka voidaan hälyttää tehtävään kolmen vuorokauden sisällä tapahtumasta tai välittömästi (Palosaari 2008,157-159.)

Kriisityöryhmien tehtävänä on akuuttivaiheen tuki ja yhtenä sen työmuotona kriisistuntojen tarjoaminen. Hoitomalli on kehittynyt kriittisten tilanteiden stressin käsittely CISM (critical incidents stress management) -menetelmän pohjalta. Työn ohjaus, koulutus ja erityisosaaminen kuuluu kriisiryhmässä toimimiseen (Haravuori, Suomalainen, Turunen, Viheriälä 2016, Duodecim.)

Mikäli kriisitilanne ylittää paikallisen kriisiryhmän toimintaresurssit voi lisäresursseja varmistaa alueelliselta taholta johtamisvastuun säilyen kuitenkin paikallisella taholla. Lisäresursseja voi olla esimerkiksi sairaanhoitopiirin ensiapupsykiatrisilta työryhmiltä tai kolmannen sektorin toimijoilta (Haravuori ym. 2016, Duodecim.)

Laissa on säädetty kunnan yleisestä kriisivalmiudesta ja psyykkisestä kriisityöstä. Kuitenkin suuri osa nuoria, joita kriisi ei suoranaisesti kosketa jää avun ulkopuolelle. Tällöin tarvitaan nuorisotyön toimintaa, koska järkyttävä tapahtuma voi aiheuttaa traumaattisia reaktioita myös muille kuin kriisissä suoraan mukana olleille (Allianssi. Julkaisut ja materiaalit. Nuorisotyön kriisivalmiuden kehittäminen. Nuorisotyön kriisikansio). Kriisi koskettaa aina laajasti, tästä johtuen nuorisotyö ja kriisityö tukevat toisiaan akuuteissa kriisitilanteissa.

Kuntaliitto on laatinut oppaan kuntien kriisitilanteita koskevaan viestintään. Viestinnän perusperiaatteena voidaan pitää kriisitilanteen viestinnän avoimuutta. Tiedon on oltava totuudenmukaista ja luotettavaa sekä viestinnän oltava tehokasta

ja nopeaa. Tämä ehkäisee virheellisten tietojen leviämistä. Tapahtumien seuraukset sekä syyt tulee voida kertoa avoimesti sekä on myönnettävä rehellisesti, mikäli luotettavaa tietoa ei ole (valmiussuunnitelma, Laukaan kunta, 2018). Tämä edesauttaa riittävän avun saatavuutta kriisitilanteessa.

Kriisiryhmien tehtävissä korostuu moniammatillisuus. Erilaisia tehtäviä on paljon ja niissä korostuu psykososiaalisen tuen ja palveluiden tarpeen arviointi ja niiden järjestäminen, paikallinen valmiussuunnittelu ja –harjoittelu sekä psykososiaaliin ensiapu tehtäviin osallistumien yhteistyössä viranomaisten kanssa onnettomuuspaikalla (Haravuori ym. 2016, Duodecim).

Eri toimijoiden saumaton yhteistyö nousee esille myös nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta. Yhteistyö vaatii onnistuakseen toisen toimijan osaamisen ja tekemisen arvostamista sekä tuntemista. Valmiussuunnittelu antaa hyvän mahdollisuuden korostaa nuorisotyön osallisuutta ja merkittävyyttä kriisitilanteissa (Allianssi. Julkaisut ja materiaalit. Nuoristyön kriisivalmiuden kehittäminen. Nuorisotyön kriisikansio).

Uhrien ja selviytyjien yhteystietojen kartoittaminen mahdollistaa aktiivisen yhteydenpidon myös selviytyjien ja uhrien omaisiin sekä jakaa vastuuta toisen paikkakunnan kriisityöntekijöille, mikäli uhrit tai omaiset ovat toiselta paikkakunnalta. Akuuttia hätää pyritään helpottamaan psyykkisellä ensiavulla, johon sisältyy tarvittaessa lääketieteellinen arvio sekä hoitoon ohjaaminen (Haravuori ym. 2016, Duodecim).

Ensihoitovasteen lähtökohtana on vahvistaa resilienssiä eli luonnollista toipumista. Psykiatristen häiriöiden ilmaantumisesta voi arvioida ennakkoon ainoastaan, mikäli kyseisellä henkilöllä tiedetään olevan psyykkistä oireilua taustalla (Haravuori ym. 2016, Duodecim).

Jälkipuinnin tarvetta on hyvä arvioida etukäteen. Jälkipuinti ei saa olla pakollista. Mahdolliset osallistujat pitää kliinisesti arvioida kokeneen ja hyvin koulutetun mielenterveysalan ammattilaisen toimesta sekä intervention arvioinnin on oltava osa koko prosessia (Haravuori ym. 2016, Duodecim).

2.3 Psykososiaalinen tuki

Psykososiaalisella tuella tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään ehkäisemään ja lievittämään äkillisten järkyttävien tapahtumien sekä onnettomuuksien sosiaalista ja psyykkistä kuormitusta. Traumaattisten tilanteiden jälkeen psykososiaalisen tuen ja palveluiden järjestäminen on osa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja lakisääteisesti kuntien vastuulla (Duodecim, Traumaattisten tilanteiden jälkeinen psykologinen tuki on moniammatillista yhteistyötä, M. Henriksson & T. Laukkala.)

Moniammatillisuus sekä monialaisuus osa iso osa psykososiaalisen kriisityön suunnittelua, koordinaatiota sekä johtamista. Jokainen lenkki kriisityössä on tärkeä. Mukana on sosiaalityöntekijöitä, psykologeja, lääkäreitä, kirkon työntekijöitä, hoitohenkilöstöä, Punaisen Ristin ja järjestöjen asiantuntijoita sekä koulutettuja vapaaehtoisia ja vertaistukea. Myös nuorisotyön toiminta ja opetusalan toiminta voi tilanteen mukaan kuulua tuen kokonaisuuteen. (Henriksson & Laukkala, Duodecim.)

Vanhempi ja myös kodin ulkopuoleinen aikuinen luo nuorelle turvallisuuden tunnetta kriisin ja surun keskellä. Monesti nuorisotyöntekijä saattaa olla ensimmäinen, joka huomaa nuoren hädän. Nuorisotyöntekijän tukea tarvitaan erityisesti silloin, jos tiedetään, että nuoren kotona on sattunut jotain. Nuoresta on syytä huolestua, kun hänen käyttäytymisensä muuttuu äkillisesti. Hiljaisesta nuoresta saattaa tulla uhmakas ja aggressiivinen tai uhmakkaasta nuoresta hiljainen ja sulkeutunut (Erkko & Hannukkala 2013, 152-153.)

Työntekijöiden tärkeä tehtävä on vahvistaa nuoren elämän suojaajia, pitää yllä uskoa ja toivoa turvaamalla arjen jatkuminen ja osoittaa että aikuinen on läsnä jatkossakin. Työntekijän tulee myös selvittää, miten ja mistä nuori saadaan juuri oikean avun piiriin sitä tarvittaessa (Erkko & Hannukkala 2013, 152-153).

2.4 Kriisityön valmiussuunnitelma

Kriisityön valmiussuunnitelmassa ilmenee toimenpiteet, joihin kunta ryhtyy häiriötilanteessa taatakseen asukkailleen tyydyttävän huolto- ja turvallisuustason sekä turvatakseen kunnan tehtävien hoidon sekä kunnallishallinnon jatkuvuuden. Valmiussuunnitelma on keskeinen osa kaikkien organisaatioiden varautumista niin vakavampia poikkeusoloja kuin normaali olojen häiriötilanteitakin varten (valmiussuunnitelma, Laukaan kunta, 2018).

Kriisityön valmiussuunnitelma sisältää moniulotteisia ja monitahoisia osakokonaisuuksia, jossa tunnistetaan, arvioidaan ja analysoidaan kyseiseen alueeseen kohdistuvia uhkia sekä toiminnan haavoittuvuuksia. Häiriötilanteita varten myös olemassa olevat resurssit kartoitetaan sekä neuvotellaan yhteistyötahojen taitojen välittämisestä sekä yhteistoiminnasta (J. Korhonen, M. Ström, Kunnan valmiussuunnitelman yleisen osan malli ja ohje sen käyttöön, 2012).

2.5 Lainsäädäntö kriisityössä

Sosiaalihuoltolaki (L 1301/2014) antaa kriisityölle sen tarvittavat kehykset. Laissa määritellään muun muassa, että jokaisella kunnassa oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Apua on saatava ympärivuorokautisesti kiireellisesti sekä välttämättömän akuutin avun turvaamiseksi on myös kirjattu, että sosiaalipäivystys on järjestettävä ympärivuorokautisesti kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi.

Sosiaalihuoltolain (L 1301/2014) alla määritellään myös mielenterveystyö, jonka 25§ mukaan mielenterveystyöhön sisältyy sosiaalipalveluihin sisältyvä mielenterveyttä suojaaviin ja sitä vaarantaviin tekijöihin liittyvä ohjaus ja neuvonta sekä tarpeen mukainen yksilön ja perheen psykososiaalinen tuki, yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen äkillisissä järkyttävissä tilanteissa. Sosiaalihuollossa tehtävä mielenterveystyö on suunniteltava ja toteutettava siten,

että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa.

2.6 Ammattiapu traumaattisessa kriisissä

Nuoren kohdalla traumaattinen kriisi etenee vaiheittain ensivaiheen epätodellisuuden tunteista reaktioiden kautta toipumiseen. Toipuminen ei aina kuitenkaan noudata tiettyä kaavaa, vaan toipuminen on hyvin yksilöllistä. Kriisin käsittelemiseen voi kulua viikkoja tai jopa vuosia. Nuoren reaktiot ovat todella voimakkaita traumaattisen tapahtuman jälkeen. Jos reaktiot jatkuvat pitkään, yleensä yli kuu-kauden ajan puhutaan tällöin traumaperäisestä stressistä. Sen hoitamiseen tarvitaan jo ammattiapua (Haasjoki & Ollikainen 2010, 25-27).

Aikuisen turvallisen ihmisen läsnäolo on tärkeintä trauman kohdanneelle nuorelle. Toiselle nuorelle avuksi voi riittää pelkkä läsnäolo ja tieto siitä, että aikuinen on saatavilla. Toiselle taas tilanteen läpikäyminen puhumalla helpottaa ja nuorelle on myös tärkeää saada tieto siitä, miten toiset ihmiset reagoivat vastaavassa tilanteessa. Tämä auttaa nuorta ymmärtämään, että omat reaktiot, ajatukset ja tunteet ovat täysin normaaleja (Haasjoki & Ollikainen 2010, 25-27).

Kriisitilanteen läpikäymisessä keskustelun avulla nuoren tukena voi olla kouluterveydenhoitaja, kuraattori tai koulupsykologi. Apua voi hakea terveyskeskuksesta, seurakunnalta ja mielenterveysalan ammattilaisten ylläpitämistä verkko- ja puhelinpalveluista. Apua löytyy myös matalan kynnyksen tukiasemilta, kriisikeskuksesta ja turvataloista. Yksittäinen kriisi voi nuorella tuoda pintaan ja mieleen aiempia käsittelemättömiä traumoja tai ratkaisemattomia kehityskriisejä. Näissä tapauksissa voidaan suositella kriisi- ja traumasuuntautunutta psykoterapiaa tai muuta pidempikestoista psykoterapeuttista hoitoa, sillä käsiteltykin kriisi voi vaikuttaa nuoren mieleen pysyvästi (Haasjoki & Ollikainen 2010, 25-27).

3 NUORUUSIÄN KEHITYKSEN PÄÄPIIRTEET

Jotta ymmärtää nuorten parissa tehtävää kriisityötä on ammattilaisen hyvä tiedostaa nuoren elämän haasteita sekä erilaisia kehityksellisiä piirteitä, jotka vaikuttavat nuoren tapaan reagoida traumaattisissa tilanteissa. Erilaisia kuormittavia tekijöitä, jotka luovat haasteita lapsen kehitykselle, voi kasaantua lapsen elämään samanaikaisesti. Tällaisia ovat muun muassa lapsuudesta siirtyminen nuoruusiän psyykkiseen kasvuun, muiden perheen jäsenten ongelmat tai kodin pelottava ilmapiiri (Nurmi 2013).

Jotta lapsen tasapainoinen kehitys turvataan, tarvitsee hän pysyviä hoivasuhteita sekä hänen tarpeitaan ymmärtäviä aikuisia rinnalleen. Aikuisen kuuluu tukea lasta hänen kehitystään vastaavalla tavalla. Kun tarpeisiin vastataan riittävästi ja oikea-aikaisesti, hänessä rakentuu perusluottamus ja toivo, kyky merkityksellisiin kiintymyssuhteisiin ja usko itseensä (Nurmi 2013).

Myös Palosaari tuo tämän esille seuraavasti: Tiedetään, että lapsuuden aikaiset traumakokemukset saattavat häiritä eloonjäämisen- ja lajinsäilymisrakenteiden kehitystä ja sillä on merkitystä myöhempisiin traumakokemuksiin ja niiden käsittelyyn (Palosaari 2008).

Nuoruusikä alkaa fyysisestä puberteetista ja päättyy noin kymmenen vuotta myöhemmin aikuisen persoonallisuuden rakenteiden vahvistumiseen. Nuoruusiän kehitykseen liittyy suuria askelia sosiaalisessa ja psyykkisessä kehityksessä (Nurmi 2013).

Nuoruusikä jaetaan kolmeen vaiheeseen; varhais-, keski- sekä myöhäisnuoruusikään. Jokaisella vaiheella on oma kehitystehtävänsä. Varhaisnuoruus asettuu 12-14 ikävuoteen ja sen kehitystehtävänä on Nurmen mukaan sopeutuminen omaan muuttuvaan vartaloon (Nurmi 2013).

Keskinuoruusiän kehitystehtävänä nähdään irrottautuminen lapsenomaisista riippuvuussuhteista vanhempiin. Myöhäisnuoruusiässä kokemus pysyvistä

identiteetistä vakiintuu. Omat arvot ja maailmankatsomus ovat itsemääritetyt, eikä taivu joka tuulen mukana. (Nurmi 2013).

3.1 Nuoren käyttäytyminen

Nuoren käyttäytyminen liittyy usein hänen kielteiseen kuvaansa omista toimintamodollisuuksistaan sekä itsestään. Nuori voi ennakoida epäonnistumisia ja alkaa pelkäämään niitä. Tästä seuraa se, että nuori voi luopua yrittämisestä kokonaan (Lämsä 2009, 185-188.)

Nuori näkee muiden reaktiossa sekä ympäristössä lähinnä kielteisiä asioita itseään kohtaan. Tämä vahvistaa kielteistä minäkuvaa sekä heikentää luottamusta tulevaisuuteen sekä muihin ihmisiin. Vaikea traumatisoituminen voi aiheuttaa tunne- ja impulssi säätelyn muutoksia, arvojärjestelmän muutoksia sekä itsetuhoista käyttäytymistä (Lämsä 2009, 185-188.)

Nuoren kehitys ei etene suoraviivaisesti, vaan taantuu välillä. Nuoren pelko omasta käyttäytymisestä heijastuu nuoren erilaisina mekanismeina suojata itseään, jolla hallita kiihtymystä ja levottomuutta. Näiden suojautumiskeinojen ymmärtäminen auttaa nuorisotyöntekijää nuoren ymmärtämisessä, kuuntelemissä sekä kohtaamisessa (Erkko & Hannukkala 2013, 48-53.)

Halkominen tarkoittaa mustavalkoista ajattelua ja ehdottomuutta. Nuori ei kykene näkemään asioissa kahta puolta, esimerkiksi ihminen on joko hyvä tai paha, välimuotoa ei ole. Halkomisen avulla nuori irrottautuu vanhemmistaan, vuorotellen toinen on suosiossa ja toinen ärtymyksen kohteena. Nuoren käsitys myös itsestään vaihtelee kelpaamattomuudesta täydellisyyteen (Erkko & Hannukkala 2013, 48-53.)

Dramatisointi on myös tyypillinen suojautumiskeino. Nuoren mielen omat ristiriidat ovat hankalia käsitellä ja näin ollen vaativat "ulkoisen näyttämön". Tämä näyttäytyy aikuisen haastamisella ja riitojen lietsomisena. Askeettisuus on myös yksi suojautumiskeino. Kyky hallita itseään ja halujaan tuntuu hyvältä ja siksi

nuori voi kieltäytyä/vältellä nautintoja tuottavia asioita. Askeettisuus saattaa näkyä myös nuoren ulkonäössä, jolloin nuori suojelee itseään muiden kiinnostukselta (Erkko & Hannukkala 2013, 48-53.)

Aggressiivisen käyttäytymisen syynä on aina ulkoisia ja sisäisiä tekijöitä. Tutkimusten perusteella tiedetään, ettei yksittäinen piirre aiheuta aggressiivista käyttäytymistä. Sen sijaan ulkoiset puitteet antavat mallia nuoren käytökselle toimia stressitilanteissa. Jos hyviä keinoja ei ole hillitä itseään, nuori reagoi kaikenlaisiin ärsykkeisiin keinottomasti ja aggressiivisesti (Nurmi 2013,149-154.)

3.2 Nuoren kohtaaminen

Tärkein asia, jonka ihminen voi toiselle tehdä, on rohkeus kohdata toinen sellaisena kuin on, omana itsenään. Lämsän (2009) mukaan on rohkeutta hyväksyä oma keskeneräisyytensä ja nähdä toinen ihminen ilman ulkoisia rooleja tai suorituksia. Kasvatuksessa se tarkoittaa aikuisen vastuuta kasvatustehtävästä.

Ammattilaiselle on tärkeää tuoda esille nuoren mahdollisuudet vielä silloinkin, kun nuori itse olisi jo valmis luovuttamaan. Nuoren kanssa keskustelun on pohjauttava aitoon haluun kuunnella nuorta. Aikuisen tulisi keskittyä siihen, mitä nuori tuntee, ajattelee ja kokee, mutta olla samalla myös tietoinen omista tunteista, jotka tulee esille keskustelun yhteydessä. Aikuisella on aina vastuu hallita omia tunteitaan ja olla niistä tietoinen. Tämä mahdollistaa sen, ettei aikuinen käyttäydy ja toimi huolestuneena provosoivasti ja syyttävästi, jolloin yhteys keskusteluun ja nuoreen voi katketa (Lämsä 2009, 202-206).

Nuoren omille mielipiteille on annettava tilaa. Ne saattavat olla ehdottomia, mutta hänellä pitää olla turvallinen aikuinen, johon mielipiteitä voi testata. Kiinnostus nuoren asioista tuo esille aidon välittämisen nuoresta. On tavallista, että nuori kokeilee rajoja, mutta aikuisen tehtävänä on pysyä rauhallisena ja välttää kilpailutilannetta, kumpi on oikeassa (Lämsä 2009, 202-206).

Luottamus nuoreen ei synny hetkessä. Mitä enemmän nuorella on huonoja kokemuksia aikuisen luotettavuudesta, sitä kauemmin luottamuksen rakentuminen vie. Mikäli aikuinen ei voisi pitää luvattua asiaa, niin hänen tulisi perustella se nuorelle avoimesti ja ottaa vastaan nuoren pettymyksen tunteet (Lämsä 2009, 202-206).

Lämsä vertaa tekstissään sosiaalisesti haavoitettua nuorta kirjoantilooppiin. Tämä on osuva kuvaus nuoresta, joka vetäytyy sivuun sekä piiloutuu muiden katseilta aivan kuin haluaisi olla näkymätön. Tällaisen nuoren kohtaamisessa luottamus on nostettu erittäin tärkeäksi. Vaatii aikaa, jotta nuori uskaltautuu luottamaan. Nuoren omien mahdollisuuksien tukeminen ja niiden korostaminen luo siltaa luottamukselle (Lämsä 2009, 189-190).

Kohtaamisessa on tärkeä edetä nuoren ehdoilla ja hänen maailmastaan käsin. Tämä mahdollistaa tilanteen, jossa nuori itse voi säädellä kohtaamisen etäisyyttä ja edetä omaan tahtiin. Hänelle annetaan mahdollisuus määrittää, millaisessa yhteistyössä hän haluaa olla ja milloin hän on siihen valmis (Lämsä 2009, 189-190).

On hyvä tiedostaa, että ympärillä olevat rakenteet vaikuttavat yksilön hyvinvointiin. Ympäristö, toiminta ja arki on saatava nuoren hyvinvointia tukevaksi ja se voidaan mahdollistaa tilanteen tiedostamisella sekä yhteisellä puuttumisella. Päätöksenteko, ympäristöolosuhteet, asenneilmapiiri ja mielenterveyden edistämisen näkyvyys auttaa vaikuttamaan siihen millainen mahdollisuus nuorella on vaikuttaa omaan hyvinvointiinsa (Erkko & Hannukkala 2013, 12-14).

3.3 Kriisit nuoruusiässä

Nuoruusikä tuntuu monen nuoren kohdalla olevan jatkuvaa kriiseilyä, mutta niin kauan, kun nuori selviytyy kriisistä aiempien kokemustensa, voimavarojen ja läheistensä tuen avulla, ei vielä puhuta kriisistä. Kun nuori joutuu sopeutumaan uudenlaisiin olosuhteisiin ja omaksumaan uusia selviytymiskeinoja, voidaan sanoa nuoren olevan kriisissä (Haasjoki & Ollikainen 2010, 22-23).

Jokaisen nuoren elämässä tulee vaihe, johon liittyy jokin kriisi ja ne voivat antaa mahdollisuuden löytää uusia voimavaroja ja kasvaa ihmisenä. Jokainen nuori on oma yksilönsä ja joku reagoi kriisitilanteisiin voimakkaammin, kuin toinen. Nuoren kohdalla kaikkiin kriiseihin voi liittyä tilapäistä alakuloisuutta ja ahdistuneisuutta. Jopa paniikkioireita ja pelkoa. Oireet voivat nuoresta tuntua pelottavilta ja oudoilta, mutta ne viestivät myös toipumisesta (Haasjoki & Ollikainen 2010, 22-23).

Nuoruusiän kriisejä voidaan ajatella esimerkiksi seuraavalla kolmella eri tavalla. Ensimmäiseksi nuoruus voidaan ajatella psyykkisenä kehityskriisinä. Tähän luokitellaan kuuluvaksi nuoren itsetunto, miten paljon ja mistä asioista nuori pitää itsessään. Nuoren minäkuva, eli millainen nuori ajattelee itsensä olevan. Millaiseksi nuoren identiteetti muotoutuu, mihin hän kokee kuuluvansa ja mikä on hänelle tärkeää. Nuoruusiän keskeiseksi kehitystehtäväksi ajatellaankin eheän ja yksilöllisen identiteetin kehittymistä (Haasjoki & Ollikainen 2010, 22-23).

Toisena jaotteluna elämäntilannekriisit ja nuorelle kasautuva stressi, jotka voivat johtua esimerkiksi nuoren perheessä olevista kriisistä. Erilaisista ongelmista kaveri- ja seurustelusuhteissa, joita voivat olla riidat, erotilanteet, pettäminen, yksinäisyys tai joukon ulkopuolelle jättäminen. Erilaiset koulunkäyntiin liittyvät ongelmat ja nuoren stressi (Haasjoki & Ollikainen 2010, 22-23).

Kolmanneksi jaotellaan traumaattiset kriisit, jotka nuoren kohdalla voivat johtua äkillisestä tai pitkään jatkuneesta järkyttävästä tapahtumasta. Nuori on voinut joutua väkivallan uhriksi tai elää väkivallan keskellä, kokenut läheisen kuoleman tai vakavan sairastumisen, nähnyt tai kokenut suurkatastrofin. Ollut onnettomuudessa tai nähnyt onnettomuustilanteen (Haasjoki & Ollikainen 2010, 22-23).

4 SAATAVILLA OLEVAT PALVELUT

4.1 Toimintaympäristön kuvaus

Toimintaympäristön huomioon ottaminen vaikuttaa olennaisesti kriisipalveluiden yhteenvedon muodostamiseen sekä yhteistyöhön HyPe:n työntekijöiden kanssa. Yhteenvedossa on huomioitava yhteiskunnallisia, lainsäädännöllisiä, taloudellisia, sosiaalisia sekä kulttuurisia vaikutuksia. Yhteenvedon tulisi toimia järkevästi toimintaympäristössään, joten siksi sen on pohjauduttava Laukaan alueen vallitseviin olosuhteisiin.

Tässä tapauksessa kriisipalveluiden yhteenvedon tarve tuli esille paikallisen mopo-onnettomuuden myötä, joka tapahtui syyskuussa 2019. Tilanne aiheutti kriisitilanteen nuorten keskuudessa. Nuorille tarjottiin tukea selvitä tapahtuman aiheuttamista tunteista, mutta siitä huolimatta palvelut ja niiden järjestys tukea tarvitseville nuorille oli hukassa.

Ammattilaiset kokivat tilanteen haastavana palveluiden päällekkäisyyden vuoksi. Osa nuorista sai tarvittavan tuen koulusta terveydenhoitajalta ja koulupsykologilta ja osa ohjattiin HyPe:n tiloihin, joka sijaitsee lähellä koulua. HyPe tarjoaa palveluita nuorille, mutta he eivät järjestä akuuttia kriisiapua, jota nuoret sillä hetkellä olisivat kaivanneet. Tiedonkulku osoittautui ristiriitaiseksi ja eikä nuoria osattu ohjata oikean avun piiriin. Tässä tapauksessa olisi hyödytty valmiista yhteenvedosta, jossa palvelut olisivat listattuna avun tarpeen sekä ympäristön avuntarjoajien mukaan.

Häiriötilanteen hallinnan ja siihen liittyvän kriisijohtamisen varmistaminen on yhtenä Laukaan kunnan valmiussuunnitelman keskeisenä tavoitteena. Häiriötilanteisiin tai merkkeihin on tavoitteena reagoida alusta pitäen riittävän voimakkaasti. Siihen liittyvät toimenpiteet käynnistetään ajoissa, pyrkien ennakoimaan tilanteen kehittymistä sekä varaamaan alusta alkaen riittävästi voimavaroja ja tehostaa suunnitelmallisesti johtamisvalmiutta (Laukaan kunta, valmiussuunnitelma, 2018).

Näitä palveluita Laukaan kunnassa tarjoaa Kriisikeskus Mobilen lisäksi Laukaan seurakunnan diakoniatyö sekä seurakunnan lisäapuna henkisen huollon valmiusryhmä (HeHu). Laukaan sosiaalipäivystys toimii kriisikeskus Mobilen tai yleisen hätänumeron kautta. Lisäksi on kriisityön ammattiryhmä Surussa Mukana (SuMu), jonka työntekijät tulevat Jyväskylän seurakunnan sekä kaupungin kautta.

Punaisen ristin järjestämä psykologien valmiusryhmä toimii viranomaisten tukena suuronnettomuustilanteissa yli kuntarajojen. Se järjestää suunnittelee ja koordinoi viranomaisten pyynnöstä psykososiaalista tukea erityistilanteissa (Punainen risti. Hae tukea ja apua. Äkilliseen onnettomuustilanteeseen).

Laukaan kunnassa sosiaalipäivystys on ympärivuorokautinen palvelu, joka tarjoaa apua akuuttien sosiaalisten ongelmien ratkaisuun. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset kriisit, kiireellinen lastensuojelu, nuorten erityisvaikeudet tai onnettomuudet (Laukaa. Palvelut. Sosiaalipäivystys).

4.2 Ennaltaehkäisevä nuorisotyö

Ennaltaehkäisevän työn tavoitteena on tukea ihmisen hyvinvointia ja selviytymistä. Samalla pyritään tunnistamaan riskitekijöitä ja pyritään vaikuttamaan niihin ennen kuin ne häiritsevät yksilön mielenterveyttä. Ehkäisevään työhön kuuluu myös se, että ihminen saa mahdollisimman helposti ja nopeasti tarvitsemiaan palveluita, kuten kriisiapua ja ohjausta (Heikkinen-Peltonen, Innamaa & Virta 2010, 52-60).

Ennaltaehkäisevä työ menee osittain päällekkäin rakentavan työn kanssa. Rakentavaan työhön luetaan valtakunnallinen suunnittelu ja päätöksenteko, kunnallinen ja paikallinen toiminta sekä yksikkökohtainen työ. Laeilla ja muilla säädöksillä turvataan psyykkisen hyvinvoinnin edellytysten luominen ja ylläpitäminen sekä mielenterveyttä edistävän tiedon jakaminen kansalaisille (Heikkinen-Peltonen, Innamaa & Virta 2010, 52-60).

Tällaisia palveluita on esimerkiksi Laukaan nuorisotalot, jotka ovat päihdeettömiä ajanviettopaikkoja, joihin nuori voi tulla viettämään aikaa. Nuorisotalolla on aina paikalla ohjaaja, jonka kanssa nuori voi keskustella.

Myös erilaiset puhelin- ja internetpalvelut kuten Mannerheimin lastensuojeluliiton järjestämä nuorten netti ja puhelin on sitä varten, että nuori voi keskustella luotettavan aikuisen kanssa, jolla on aikaa kuunnella. Työntekijöillä on vaitiolovelvollisuus eikä nuoren tarvitse kertoa omaa henkilöllisyyttään.

Laukaan koulu- ja opiskelijaterveydenhuollolla on myös suuri rooli nuorten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi. Ammattilaisten tavoitteena on tukea kouluyhteisössä lasta ja nuorta kasvussa ja kehityksessä aikuiseksi, joka arvostaa terveyttään, luottaa itseensä ja osaa tehdä terveyttä edistäviä valintoja.

4.3 Kriisiapu

Kriisin alkuvaiheessa ihminen tarvitsee kokonaisvaltaista huolenpitoa. Toisen ihmisen läsnäolo luo turvallisuutta sekä auttaa tilanteen hallinnassa. Auttajan roolina on huolehtia sokissa olevan ihmisen perustarpeista, kuten ravinnosta ja pitää huolen, että käytännön asiat ja on yhteydessä muihin tarvittaviin tahoihin. Läsnäolo ja ymmärryksen osoittaminen on auttajan roolissa keskiössä.

Suomessa on kattava kriisiryhmien verkosto, jonka toiminta painottuu akuuttiin kriisityöhön. Kriisiryhmältä saa psykososiaalista apua ja tukea traumaattisen tapahtuman jälkeen ja sen tarkoituksena on auttaa ja lievittää traumaattisesta kokemuksesta syntynyttä stressiä sekä auttaa ihmistä etenemään prosessissaan (Heikkinen-Peltonen ym 2013, 39-42).

Vuonna 1877 perustettu Suomen Punainen Risti on aloittanut kriisityön ja on edelleen tärkein kansainvälistä kriisityötä tekevä järjestö. Keski-Suomen alueella toimii kriisikeskus Mobile, jonka toiminta on laajaa ja moniulotteista. Työntekijät ovat sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisia, jotka tekevät verkosto- ja

viranomaistyötä, toteuttaa koti- tai laitospöyntejä asiakkaan luona sekä ohjaavat tarvittaessa asiakkaan muiden palveluiden piiriin.

Mobilien toimintaan kuuluu myös Jyvässeudun rikosuhripäivystyksen palvelupiste RIKUtyö ja RIKUnet, joka on rikosuhripäivystys netissä. Kriisityön toteuttamiseen osallistuu myös kriisityöhön koulutettuja vapaaehtoisia (kriisikeskusmobile).

Toinen keskeisimpiä kriisipalveluita on sosiaalipäivystys, joka on ympärivuorokautinen palvelu akuuttien sosiaalisten ongelmien ratkaisuun, kuten perhekriisit tai lasten ja nuorten erityisvaikeudet (Laukaa. Palvelut. Sosiaalipäivystys).

4.4 Kirkon apu

Kirkon henkisen huollon valmiusryhmä eli HeHu toimii Keski-Suomen maakunnan alueella viranomaisten ja paikallisseurakuntien tukena suuronnettomuustilanteissa ja isommissa kriisitilanteissa. Valmiusryhmän tehtävänä on antaa onnettomuuden uhreille ja heidän läheisilleen henkistä tukea. Tuki on luonteeltaan palvelua, lähellä oloa ja ahdistuksen kohtaamista.

Tärkeä osa kirkon henkistä huoltoa on mahdollisuus kokoontua kirkkoon hiljentyään ja osallistumaan hartauksiin sekä järjestää sielunhoito päivystys tarvittaessa. Valmiusryhmän jäsenet kootaan seurakunnan työntekijöistä maakunnan alueen seurakunnista. Tällä hetkellä ryhmään kuuluu papistoa, diakoniatyöntekijöitä, lastenohjaaja ja perhetyöntekijä. Valmiusryhmää koulutetaan tehtäviin yhdessä sairaanhoitopiirin, viranomaisten ja hiippakuntien kanssa.

Lapuan hiippakunnassa toimii yhteensä kolme HeHu-valmiusryhmää ja Jyväskylän seudun ryhmä on yksi niistä. Jyväskylän seudun HeHu-vastaavana toimii Laukaan seurakunnan kirkkoherra Harri Romar. (Jyväskylän seurakunta. Apua ja tukea. Henkinen hyvinvointi. Kirkon henkinen huolto).

Surussa mukana SuMu- ryhmä on Jyväskylän seurakunnan ja Jyväskylän kaupungin työntekijöistä koostuva kriisityön ammattiryhmä. Tukea tarjotaan kriisin

kohdatessa kaikille Jyväskylän seudun oppilaitoksille perusopetuksesta korkeakoulutukseen.

Ryhmällä on valmiina niin sanottu surutarjotin, josta kootaan kyseiseen kriisitilanteen sopiva toimintamalli yhdessä koulun rehtorin kanssa. Surussa mukana -ryhmä on koulu yhteisön tukena kuolemantapausten lisäksi myös vakavaan loukkaantumiseen johtaneen onnettomuuden, läheltä piti -tilanteen tai vakavan väkivaltaisen uhkatilanteen kriisityössä. Se, millaista tukea missäkin tilanteessa tarvitaan, suunnitellaan yhdessä koulun kanssa. Myös surukodin toiveita kuunnellaan (Lapuan hiippakunta. Hehu-artikkeli. Surussa mukana).

4.5 Korjaava työ

Korjaava työ voi olla kriisityönä järjestettävä psykologinen jälkipuinti, johon kutsutaan traumaattisessa tapahtumassa olleet ihmiset. Ryhmän vetäjät ovat koulutettuja kriisityöntekijöitä ja jälkipuinti tulee järjestää kolmen vuorokauden kuluessa tapahtuneesta, kuitenkin vasta sokkivaiheen jälkeen. Ohjaajien tehtävänä on ylläpitää toivoa ja antaa tietoa tahoista, joista saa apua. Tärkeää on, että trauman kokeneet ihmiset saavat helposti tavoitettavaa ja riittävän pitkäkestoista terapeutista hoitoa (Heikkinen-Peltonen ym. 2013, 41-42).

Nuorisopsykiatrian poliklinikka vastaa 13-17-vuotiaiden psykiatrisesta avohoidosta. Poliklinikalle tarvitaan lääkärin lähete. Nuorisopsykiatrian osasto taas on tarkoitettu nuorille, jotka tarvitsevat nuorisopsykiatrista sairaalahoitoa. Lääkärin laatiman lähetteen perusteella arvioidaan osastohoidon tarvetta.

5 TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä kriisityön erilaisiin menetelmiin ja palveluntarjoajiin, jotka tarjoavat apua äkillisissä kriisitilanteissa Laukaan alueella. Tavoitteena oli, että ammattilaiset osaisivat tuoda nuoret asiakkaat kriisitilanteissa nopeasti oikean avun piiriin. Opinnäytetyön tuotokseksi koottiin yhteenveto kriisityön palveluista, jota voidaan hyödyntää kriisityössä nuorten parissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisun mukaan suositeltava toimintamalli on, että kunnan vastaavaan toimijaan tai kriisiryhmään ottaa yhteyttä ensisijaisesti ensivaiheen auttajat, jotka tekevät yhteistyössä arvion kriisituen tarpeesta. Avun hakeminen ei saa jäädä asianomaisten oman aktiivisuuden varaan, koska avun saaminen saattaa tapahtua tällöin liian myöhään tai sitä ei ymmärretä hakea tilanteesta johtuen ollenkaan. Kriisiavun kattavuus sekä oikea ajoitus taataan tarjoamalla apua aktiivisesti (Valto. Sosiaali ja terveysministeriö. Julkaisut. Äkillisiin traumattisiin tilanteisiin liittyvän psykosiaalisen tuen kehittäminen. Työryhmän loppuraportti).

Tarve opinnäytetyölle tuli Laukaan lasten ja nuorten hyvinvointi- ja perhekeskuksesta (HyPe). He kokivat, että henkilökunnalla olisi tarve selkeään ohjeeseen akuutissa kriisitilanteessa. Toiveena oli koota jo valmiina olevia kriisipalveluita yhteen Laukaan alueen toimijoilta. Laukaan kunnan, kolmannen sektorin sekä kirkon suunnitelmat. Selventää minkälaista kriisiapua on saatavilla.

Tämän työn on tarkoitus helpottaa HyPe:n työntekijöiden ohjausta asiakastilanteissa. Lähtökohtana toimii Laukaan mopo-onnettomuus ja siitä seurannut akuutin kriisityön tarve vuonna 2013. Tarkoituksena on kerätä tietoa apua tarjoavista palvelujentuottajista Laukaan kunnan, kolmannen sektorin sekä kirkon kriisivalmiuksista.

Tavoitteenamme on pyrkiä kokoamaan HyPe:n henkilökunnalle yhteenvetoon palvelujentarjoajat sekä yhteystiedot Laukaan alueella toimivista tukipalveluista.

Näin ollen henkilökunta pystyisi ohjaamaan akuutissa kriisissä olevat nuoret oikean avun piiriin mahdollisimman nopeasti ja vaivattomasti.

6 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

6.1 Taustaa

Opinnäytetyöprosessi alkoi 2018 vuoden alussa. Lähdettiin miettimään kiinnostavaa aihepiiriä. Nuoriin kohdistuva mielenterveystyö kiinnosti aiheena ja mielenterveystyö on sairaanhoitajille tärkeä osa kokonaisvaltaista hoitotyötä. Sairaanhoitajan on tärkeä osata kohdata oikein erilaisissa elämänvaiheissa ja kriiseissä olevat nuoret. Tärkeää on myös osata ohjata nuoret oikean avun piiriin riittävän ajoissa ja osata huolehtia myös nuoren lähipiiristä ja perheestä.

Nuorten mielenterveysongelmat ovat kasvussa koko ajan. Otettiin yhteyttä oman asuinkuntamme Laukaan lasten ja nuorten hyvinvointi- perhekeskukseen HyPe:en, joka oli vieras ja uusi taho. HyPe oli aloittanut toimintansa vuonna 2017. HyPe:n työ on moniammatillista, asiakaslähtöistä ja ennaltaehkäisevää. Lisäksi tavoitteena on tarjota saavutettavia ja oikea-aikaisia palveluja matalalla kynnyksellä asiakaslähtöisesti, linjata yhteisiä toimintatapoja, välttää päällekkäistä työtä, työskennellä joustavassa yhteistyössä sekä toteuttaa palveluohjausta. Aihe kiinnostaa myös sairaanhoitajan näkökulmasta.

6.2 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksella haettiin teoreettinen viitekehys opinnäytetyöllemme. Yhteneväisyys lähteiden välillä oli selkeä. Useassa kirjassa sekä kriisityötä koskevissa julkaisuissa tuli esille samoja tietolähteitä, joita olimme hyödyntäneet teoriaosuudessa.

Tiedonhaussa on käytetty eri tietokantoja apuna (Medic, Chinal, Terveysportti, Google). Tietokannoista tietoa haettiin opinnäytetyöhön kuuluvilla asiasanoilla. Kirjallinen materiaali on hankittu Jyväskylän kaupungin sekä Lievestuoreen kirjastoista. Tässä opinnäytetyössä mietimme asiasanat liittyen akuuttiin kriisiin ja

haimme niillä tietoa tietokannoista, internetistä ja kirjallisuudesta. Pyrimme hakemaan ja analysoimaan uutta tietoa. Siksi lähteet ovat vuosilta 2010-2020.

Tietoa löytyi paljon, mutta lähdimme tarkentamaan tietoa teoriaosuuteen nuoren kehityksen ja akuutin kriisityön osalta. Etsimme vastauksia kysymyksiin, jotka antoivat viitekehyksen posterin/julisteen sisällölle; kriisityön merkitys, nuorisotyön osa kriisityössä sekä kuvaus siitä, mitä ennaltaehkäisevä-, kriisi- ja korjaavatyö on. Otsikointi auttoi myös jäsentämään työtä ja rajaamaan pois tähän työhön liittyviä turhia aiheita. Kirjallisuuskatsaukseen löysimme internetin tietokantojen kautta lähteitä ja käytimme niistä Poijulan kirjaa, lapsi ja kriisi, selviytymisen tukeminen. Tämä oli yksi yleisimmistä tietolähteistä myös muissa julkaisuissa koskien lasten ja nuorten kriisityötä.

6.3 Prosessin eteneminen

Otettiin yhteyttä HyPe:n palvelupäällikkö Anu Kaasalaiseen ja esitettiin opinnäytetyön yhteistyötä HyPe:lle. Työntekijöiden palaverin jälkeen selvisi, että HyPe:llä kaivattaisiin opinnäytetyön tilauksena yhteenvetoa/koostetta kriisityöstä. Tässä työssä puhutaan yhteenvedosta. Kriisityö aiheena oli suuri, joten rajattiin kriisityö koskemaan vain nuoria.

Opinnäytetyön alkuun pääseminen vaati vierailua HyPe:n tiloissa, että ymmärrettiin konkreettisesti mitä palveluja HyPe tuottaa ja mitä henkilökuntaa organisaatioon kuuluu. Paikan päällä tapasimme palvelupäällikön ensimmäisellä kerralla ja seuraavalla kerralla haastateltiin HyPe:llä työskentelevää psykiatrista sairaanhoitajaa. Opinnäytetyön tilauksen tarve alkoi selkeytyä vähitellen.

HyPe:llä oli käytössään jo kunnan vaatima kriisi- ja valmiussuunnitelma, mutta asiakkaan ohjaaminen oikean kriisipalvelun tuottajan pariin ontui. Tähän lähdettiin miettimään selkeytystä. Syntyi idea, että tuotettaisiin työntekijöille ja asiakkaalle nähtäväksi posterijuliste. Tästä ilmeni Laukaan kunnan alueella toimivat kriisityön palveluntuottajat kriisin eri vaiheissa. Käsitteellisellä tasolla

ennaltaehkäisevät palvelut, akuutissa kriisissä toimijat ja kriisin jälkihuollosta vastaavat palveluntuottajat.

Työn edetessä ilmeni kuitenkin, että samat tiedot eivät voisi olla näkyvillä asiakkaalle ja henkilökunnalle. Asiakas ei voisi hyötyä kaikista palveluista omatoimisesti vaan palveluiden hyödyntäminen vaatisi ammattilaisen arviota tilanteesta.

Loogisella tasolla kuvataan prosessien välinen vuorovaikutus sekä jatkumo. Vuorovaikutuksella tarkoitetaan tässä työssä ammattilaisten viestintää keskenään sekä palveluita hyödyntävien ammattilaisten johdonmukaisuutta käyttää tarvittavia palveluita. Muutettiin ja korjattiin työtä niin, että palveluntuottajat näkyisivät nyt vain henkilökunnalle ja tästä asiasta oltiin yhteydessä HyPe:n työntekijöihin. Yhteisymmärryksessä jatkettiin työn tekoa ja koostettiin palvelujentarjoajat vain työntekijöille.

Ensimmäisessä yhteenvedossa palveluntarjoajat aseteltiin PowerPoint ohjelmaa hyödyntäen kolmeen tasoon; ennaltaehkäisevät palvelut, akuutti kriisityö sekä korjaavaan työhön. Tähän versioon arvioimme itse palvelut, jotka omasta näkökulmastamme olisivat keskeisimmässä asemassa nuorten parissa työskentelyssä. Lähetimme alustavan posterin sähköpostilla ja pyysimme kehittämisehdotuksia sekä toiveita ulkoasuun liittyen.

Saimme kannustavaa palautetta sekä kehittämiskohteita ulkoasuun sekä sisältöä koskien. Ulkoasuun kaivattiin selkeyttä, enemmän yhteystietoja sekä myös esitelyä uusista palveluista, joita työntekijät eivät ennen ole työssään hyödyntäneet.

Päädyttiin lähettämään kaikki löydetyt palveluntarjoajien yhteystiedot jäsenlennä ennaltaehkäisevään palveluun, yksityiset palveluntarjoajat, akuuttiin kriisityöhön sekä korjaavaan työhön. Muutimme posterin ulkoasua selkeämmäksi ja kattavammaksi. HyPe:n henkilökunta saa valita näkökulmastaan keskeisimmät palveluntarjoajat, joista hahmoteltaisiin heille lopullinen yhteenveto yksien kansien väliin.

Lopullinen tuotos tehtiin Word pohjalle, johon koottiin palvelut ja yhteystiedot selkeästi jäsennellynä. Sekä avattiin ennaltaehkäisevän nuoristyön, kriisityön, kirkon avun ja korjaavan työn merkitystä kriisityössä. Yhteenvetoon mukaan otetut palvelut rajattiin itse, koska kevään korona pandemian vuoksi yhteydenpito HyPe:n työntekijöihin oli haasteellista. Rajaus palveluista tehtiin kirjallisuuskatsauksen tuoman teorian tiedon perusteella, jossa tulee ilmi kriisityön moniammatillisuus sekä niiden välinen yhteistyö.

Osittain palveluita on mahdollisuus hyödyntää myös päällekkäin ja joissain tapauksissa se on välttämätöntä.

Fyysisellä tasolla kuvataan avun järjestämistä käytännössä. Kuinka mikäkin palvelu toimii ja miten avun saaminen etenee loogisesti.

7 TOTEUTUS JA ARVIOINTI

Opinnäytetyön tuloksena syntyi yhteenveto HyPe:n työntekijöiden käyttöön. Yhteenvetoon koottiin Laukaan alueella toimivia palvelujentarjoajia julkiselta ja yksityiseltä puolelta, sekä kirkon toimijoita. Näistä palvelujentarjoajista HyPe:n ammattilaiset saavat pohtia, mihin toimijoihin he ottavat yhteyttä ja aiotaanko niitä hyödyntää tulevaisuudessa nuorten kriisityön apuna.

HyPe:n käyttämien palvelujentarjoajien lisäksi löysimme uusia palvelujentarjoajia, mitä nuorten kriisityön parissa pystyy hyödyntämään. Päätös palveluiden hyödyntämisestä jää Laukaan kunnalle ja HyPe:n työntekijöille. HyPe:n toiveena kuitenkin oli koota yhteen nuorten kriisityössä toimivat palveluntarjoajat.

Haasteena työssä oli se, että etsittiin valmiina olevia kriisi- ja nuorisotyön palveluita ja koostettiin niitä yhteen. Oma näkemys kriisi- ja nuorisotyöstä pohjautuu enemmän teoriaan ja pieneen harjoittelujaksoon. HyPe:n ammattilaisilla on pidempiaikainen kokemus nuorisotyöstä ja heillä selkeä näkemys siitä, millaisille palveluille olisi tarvetta.

Etsimme palveluita sen perusteella, mihin olimme lukemalla perehtyneet. Mitä kriisityö on? Mikä osa nuorisotyöllä on kriisitilanteissa? Kuinka edistää nuoren mielenterveyttä ennaltaehkäisevässä merkityksessä, entä kriisitilanteessa ja sen jälkeen. Avoimien kysymysten perusteella saatiin selkeä kokonaiskuva kriisitilanteesta selviytymiseen.

Lopullinen posteriin/julisteeseen valitut palvelut toteutettiin kirjallisuuskatsauksen sekä palveluiden kartoitusten perusteella. Ehdotus posterin sisällöstä eli kriisipalveluiden yhteenvedosta on lähetetty sähköpostilla yhteyshenkilölle, mutta useasta viestistä huolimatta emme saaneet vastausta niin pian kuin toivoimme. Tästä syystä päädyimme arvioimaan meidän näkökulmastamme katsottuna keskeisimmät palvelut lopulliseen posteriin. Päätöksiimme vaikutti kirjallisuuskatsauksen tuoma teoriatieto kriisipalveluiden monialaisuudesta sekä moniammatillisuudesta.

Lopulta sähköpostiimme vastattiin ja kartoitetut palvelut olivat olleet toivottu ja onnistunut kokonaisuus.

8 POHDINTA

8.1 Palveluiden merkityksellisyys

Opinnäytetyön merkityksellisyys nousee selkeästi esille nykyisen korona pandemian aikana. Koulujen sulkemisella oli suuret vaikutukset myös HyPe:n toimintaan ja kriisipalveluiden saatavuuteen.

Kouluilla toimivat terveydenhoitajat sijoitettiin toisiin tehtäviin muun muassa terveyskeskussairaaloihin osastoille. Tämä tarkoitti sitä, että nuorille tuttu terveydenhoitaja oli vaikeammin tavoitettavissa. Nuorten ongelmat koulunkäynnissä näkyivät konkreettisesti vanhemmille nyt kotikoulussa. Myös psyykkisesti oireilevat nuoret jäivät vaille koulun kautta saatua keskusteluapua.

Vanhempien jaksaminen ja avuttomuus nuorten ongelmissa näkyi yhteydenottoina opettajille. Näiden tapahtumien seurauksena HyPe kehitti palveluitaan ja rekrytoi lisää henkilökuntaa nuorisotyöhön, jota toteutetaan pääasiassa puhelimitse poikkeustilanteen ajan.

Olimme kartoittaneet kriisityön palveluiden tarjoajat, joita HyPe:n henkilökunnalla on mahdollisuus hyödyntää vastaavassa tilanteessa. Omasta näkökulmasta katsottuna vaikuttaa siltä, että palveluita on riittävästi tarjolla, mikäli niitä pystytään kohdentamaan oikealla tavalla.

8.2 Opinnäytetyöprosessin pohdinta

Opinnäytetyö prosessi on tuonut haasteita, iloa ja joskus kyyneleitäkin. Aiheenvalinta sekä tekijöiden elämäntilanteet tekivät ennalta suunniteltuun tehtäväpolkuun muutaman ylimääräisen juoksuaskeleen ja prosessi sai välillä lyömään päätä seinään ja lähes heittämään hanskat tiskiinkin.

Kirjallisuuskatsaus toimi tietoperustana sille, millaisia palveluita lähtisimme etsimään sekä mikä palveluiden järjestys kriisityössä on. Myös aiheenrajaus nuorten kriisityöstä, ajoi meidät tutkimaan itse nuoruusikää ja siihen olennaisesti vaikuttavia asioita. Tutkiessa eri lähteitä ilmeni, kuinka kriisityö ja nuorisotyö toimivat saumattomasti kokonaisuutena nuoren ihmisen elämän haasteissa.

Varsinainen työn tuottaminen eli yhteenvedon ulkoasu palveluntilaajalle on tuottanut enemmän harmaita hiuksia lähinnä ryhmän teknillisen osaamattomuuden vuoksi. Näkemyksiä on monenlaisia ja alussa nämä olivat kaukana toisistaan, kunnes päästiin yksimielisyyteen. Tämä auttoi selventämään kirjallisuuskatsauksen roolia, joka toimi tietoperustana konkreettisille palveluille sekä niiden järjestykselle. Työn tilaajan pyynnöstä avasimme löytämiemme uusien palveluiden roolia ja selkeytimme kriisityön järjestystä.

8.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Työn eettisyyttä pohdittaessa esille nousee nuoren oma tuntemus omasta olostaan ja terveydestään yhdistettynä aikuisen näkemykseen nuoren tilanteesta. Nuori on vielä kehitysvaiheessa, joten hänen tietonsa terveydestään sekä mahdollisuutensa tehdä päätöksiä ja ottaa vastuuta omasta terveydestään saattaa olla rajalliset. Nuoren peruselintoimintojen ja turvallisuuden takaaminen vaatii aikuisten apua vaikkakin on kyse kasvavasta, omien arvojen perustekijöitä rakentavasta yksilöstä (Leino-Kilpi & Välimäki 2014, 218-232).

Kokemuksen perusteella hoitotyöntekijä voi helposti joutua tilanteisiin, jossa nuori kyseenalaistaa aikuisten näkemyksiä ja samalla testaa omia arvojaan. Hoitajana on kuitenkin kunnioitettava nuoren omia näkemyksiä, vaikka ne olisivatkin tietopohjaltaan jokseenkin puutteellisia. On pyrittävä ohjaamaan nuorta terveyttä edistäviin toimintoihin sekä vahvistettava nuoren oman terveystietämyksen muodostumista, ilman, että hoitajana vetoaa omaan ammatillisuuteensa ja unohtaa kunnioittaa nuoren omia näkemyksiä (Leino-Kilpi & Välimäki 2014, 218-232.)

Hoitajilla on eettisten ohjeiden mukaan velvollisuus edistää terveyttä yhteiskunnassa. Tämä tarkoittaa sitä, että meillä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, että lapsilla ja nuorilla on yhteiskunnassa hyvä olla. Hoitotyöntekijä voi tehdä parhaansa, että nuorelle jää myönteinen kokemus auttavasta aikuisesta. Myönteinen kokemus edistää luottamusta yhteiskunnan ammattilaisiin ja järjestelmiin, lapsesta ja nuoresta välittävinä aikuisina.

Lähteiden luotettavuutta tukee se, että samoja lähteitä on käytetty useissa eri kriisityötä käsittelevissä artikkeleissa sekä projekteja koskevissa aineistoissa. Muun muassa koulu yhteisöissä on ollut havaittavissa tarve saada tietoja ja työkaluja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja näitä tietoja varten kootuissa aineistoissa on osittain hyödynnetty samoja lähteitä kuin meidän kirjallisuuskatsauksemme perustana.

8.4 Oma ammatillinen kasvu prosessin aikana

Lopputuloksena yhteenveto kehittää työntekijöiden ammatillisuutta omassa työssänsä sekä antaa näkökulmia nuorisotyöhön. Sairaanhoidajana voi toimia monella eri ulottuvuudella kriisityön parissa ja pystyä kehittämään palveluita entisestään.

On ollut hienoa huomata, kuinka ajankohtainen opinnäytetyömme aihe on ollut juuri tänä keväänä. Käytännön järjestelyt kriisin aikana asettaa haasteita jokaisen työntekijän elämään. Kriisityöhön perehtyminen on lisännyt omaa ammatillisuutta kohdata asiakkaita tämän pandemian aiheuttaman kriisin aikana.

Opinnäytetyön tekeminen on opettanut meille pitkäjänteisyyttä ja tämä valmistaa meitä työhömme tulevana sairaanhoidajana. Tämä on kasvattanut meitä sairaanhoidajana kohtaamaan asiakkaita, etenkin nuoria heidän elämänsä kriisitilanteissa. Toivomme, että kohdatessamme näitä nuoria, he tuntevat tulleensa kuulaksi omana itsenään ja uskaltavat luottaa palveluihin sekä olla yhteydessä niihin.

LÄHTEET

- Allianssi. Julkaisut ja materiaalit. Nuoristyön kriisivalmiuden kehittäminen. Nuorisotyön kriisikansio. Saatavilla
https://www.alli.fi/sites/default/files/2018-05/nuorisotyön_kriisikansio.pdf
- Erkko, A & Hannukkala, M. (2013). *Mielenterveys voimaksi. Käsikirja nuorisotyön ammattilaisille*. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.
- Haasjoki, E & Ollikainen, T. (2010). *Mikä sun mieltä painaa? Kriisit nuoruudessa ja mielenterveyden tukeminen koulussa*. Turku: SMS-Tuotanto Oy.
- Heikkinen-Peltonen, R., Innamaa, M & Virta, M. (2010). *Mieli ja terveys*. (1.-3. painos). Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Jyväskylän seurakunta. Apua ja tukea. Henkinen hyvinvointi. Kirkon henkinen huolto. Saatavilla 22.1.2020
<https://www.jyvaskylanseurakunta.fi/kirkon-henkinen-huolto>
- Kriisituki, 2013, Sara Hedrenius, Sara Johansson
 Kriisityö ja psyykinen ensiapu. Duodecim oppiportti (8.4.2016). Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. Saatavilla
https://www.oppiportti.fi/op/ljn05703/do?p_haku=kriisity%C3%B6#q=kriisity%C3%B6
- Kunnan valmiussuunnitelman yleisen osan malli ja ohje sen käyttöön, Markku Ström, Jussi Korhonen, 2012 Saatavilla
https://www.pelastusopisto.fi/wp-content/uploads/2017/02/34760_kunnan_valmiussuunnitelman_yleisen_osan_malli_ja_ohje_sen_kayttoon_nettil.pdf
- L 1116/1990. Mielenterveyslaki. Saatavilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=mielenterveysty%C3%B6#L3P27>
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Saatavilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp446689184>
- Laukaan kunnan valmiussuunnitelma. Saatavilla <http://laukaa02.oncloudos.com/kokous/20191793-2-1.PDF>
- Lapuan hiippakunta. Hehu-artikkeli. Surussa mukana. Saatavilla 22.1.2020
<https://www.lapuanhiippakunta.fi/uploads/2019/05/e42c613b-hehu-artikkeli-surussa-mukana-310319-valmis.pdf>
- Leino-Kilpi, H & Välimäki, M. (2014). *Etiikka hoitotyössä*. Helsinki: Sanna Pro Oy.
- Lämsä, A-L. (2009). *Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. PS kustannus.

- Mielenterveystalo.fi. Saatavilla
https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/itsearviointi_omaapu/omaapu/toivo/Pages/default.aspx
https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/hae_neuvoja_ja_apuja/nakymahaku/Pages/default.aspx?Area=Laukaa&ServiceType=&Diagnose=&Symptom=&Query=&ControlId=hoitoalue-selector#paikkapalv-box
- Nurmi, P. (2013). *Lapsen ja nuoren viha*. Juva: Bookwell Oy.
 Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Psykososiaalisen tuen järjestäminen. Saatavilla
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/psykososiaalisen-tuen-jarjestaminen>
 Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Kriiseihin varautuminen. Saatavilla <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kriiseihin-varautuminen>
- Palosaari, E. (2008). *Lupa särkyä. Kriisistä elämään*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Pojjula Soili. (2016). *Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen*.
- Suomen Punainen risti. Saatavilla 22.10.2019
<https://www.punainenristi.fi/hae-tukea-ja-apua/akilliseen-onnettomuuteen>
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelu ja kriisityö. Saatavilla.
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lastensuojelu-ja-kriisityo>
- Traumaattisten tilanteiden jälkeinen psykososiaalinen tuki on moniammatillista yhteistyötä, 2010. Markus Henriksson ja Tanja Laukkala. Duodecim. Saatavilla https://www.terveysportti.fi/dtk/ltk/koti?p_haku=psykososiaalinen%20tuki
- Valto. Sosiaali ja terveysministeriö. Julkaisut. Äkillisten traumaattisten tilanteiden psykososiaalisen tuen kehittämisen työryhmän loppuraportti. Saatavilla http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161634/R_46_19_Psykososiaalisen_tuen_loppuraportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y

LIITE 1.

PALVELUT JA YHTEYSTIEDOT

Ennaltaehkäisevät palvelut:

-Nuokkarit eli Laukaan nuorisotalot ovat nuorten omia päihteettömiä vapaa-ajanviettopaikkoja.

Nuorisotalolla on aina paikalla ohjaaja, jonka kanssa nuori voi halutessaan keskustella. Ohjaaja myös valvoo päihteettömyyttä.

-ADHD-liitto ry

puh. 040 541 7696, Puhelinneuvonta ma-to klo 9-11.

-Irti huumeista ry:n valtakunnallinen auttava puhelin, puhelimeen voi soittaa nimettömänä.

Päivystys, 010 804 550, Päivällä ma, ke ja pe klo 9-12, illalla ma-to klo 18-21

-MLL Nuorten netti ja auttava puhelin

Päivystys, 116 111, ma-pe 14.00-20.00 ja la-su 17.00-20.00

-Laukaan seurakunnan nuorisotyö:

Puh. 040 568 9891, Pohjois-Laukaa

Puh. 040 778 2449, Vihtavuori-Leppävesi

Puh. 040 746 8197, Lievestuore

Puh. 040 559 2027, Koulu- ja oppilaitostyö

-Toivo - Kriisistä selviytymisen oma-apuohjelma nuorille

-Laukaan koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoa on määrättyinä päivinä kaikilla alakouluilla, Sydän-Laukaan, Vihtavuoren ja Lievestuoreen yläkouluilla sekä Laukaan lukiossa ja Bovalius ammattiopistossa.

-Laukaan koulukuraattori

Puh. 040 4825155, Pohjoisen Laukaan koulut

Puh. 050 5974140, Eteläisen Laukaan koulut

-Laukaan koulupsykologi

Puh. 050 4343386, Pohjoisen Laukaan koulut

Ennaltaehkäisevä nuorisotyö

-Tavoitteena tukea nuoren hyvinvointia ja selviytymistä
-Tunnistaa mielenterveyteen vaikuttavat riskitekijät

Palveluita tarjoaa:

-nuorisotalot
-puhelin- ja internetpalvelut
-koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto

Kriisityö

-Kriisin alussa nuori tarvitsee kokonaisvaltaista huolenpitoa
-Läsnäolo luo turvallisuuden tunteen
-Huolehditaan perustarpeista, pidetään huoli käytännön asioista ja ollaan yhteydessä tarvittaviin tahoihin

Palveluita tarjoaa:

-Kriisiryhmät
-Järjestöt
-Rikosuhripäivystys
-Sosiaalipäivystys

Kirkon apu

-Tuki suuronnettomuustilanteissa ja isommissa kriisitilanteissa
-Henkisen tuen tarjoaminen
-Sielunhoito päivystys

Palveluita tarjoaa:

-Seurakunta ja kirkko

Korjaava työ

-Kriisitapahtuman psykologinen jälkipuinti
-Toivon ylläpitäminen ja ohjaaminen terapeutin hoidon piiriin
-Korjaavan mielenterveystyön palveluiden järjestämisellä tuetaan nuoren oma-aloitteista hoitoon hakeutumista

Palveluita tarjoaa:

-Yksityiset palveluntuottajat
-Psykiatrian osastot ja poliklinikat

Puh. 0400 781801, Eteläisen Laukaan koulut

-Perheasiain neuvottelukeskus

Käyntiosoite: Matarankatu 1, 40100 Jyväskylä

pank-jkl(at)evl.fi

Ajanvaraus: tiistai, keskiviikko, perjantai klo 12 - 14.30, p. 044 774 7052

<http://www.laukaasrk.fi/seurakuntapalvelut/jyvaskylan-perheasiain-neuvottelukeskus>

YKSITYISET PALVELUNTARJOAJAT:

-Attentio Oy / Jyväskylä

Käyntiosoite Kauppakatu 18 B 15, 40100 Jyväskylä.

Puhelinnumero: 050 4618 040

-Lääkäriasemat Mehiläinen Oy ja Terveystalo tarjoaa yksityisiä lääkäripalveluita ajanvarauksella. Toimipisteet Jyväskylässä.

-Kelan myöntämä kuntoutuspsykoterapia.

Kriisiapu:

-Kriisikeskus Mobile verkossa tai puhelimitse 014-266 7150.

ja Jyväseudun rikosuhripäivystyksen palvelupiste RIKUtyö ja Rikunet (rikosuhripäivystys netissä).

-Sosiaalipäivystys on ympärivuorokautinen palvelu

Virka-aikana klo 8.00 - 16.00 sosiaalityöntekijät päivystävät työnjakonsa mukaisesti.

Mikäli sosiaalityöntekijä ei ole tavoitettavissa, voi soittaa sosiaalitoimistoon

puh. 050 3153 320 tai sosiaalityön johtaja Päivi Paavilaiselle puh. 040 8447 701.

-Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys

Jyväskylän sosiaalipäivystyksikkö vastaa virka-ajan ulkopuolisesta sosiaalipäivystyksestä

sosiaalipäivystykseen voi ottaa yhteyttä suoran puhelinnumeron kautta, p. 014 266 0149 , numeroon voi soittaa maanantaista torstaihin klo 16–24 ja perjantaista klo 16:sta sunnuntaihin klo 24:ään saakka.

-Nuorisopsykiatrian liikkuva työryhmä Kolikko/ Keski-suomi (Lääkärin läheteellä)

Käyntiosoite:

Ailakinkatu 17
40100 Jyväskylä
3. krs

Puh. 014 269 2160

www.koppari.fi/jyvaskyla

Kirkon apu

-Henkisen huollon valmiusryhmä HeHu & SuMu Surussa mukana koulu yhteisön tukena

HeHu-vastaava
Harri Romar
Laukaan seurakunta
kirkkoherra
050 594 3216

Korjaavatyö:

-Nuorisopsykiatrian osasto / Jyväskylä (Lääkärin läheteellä)

Käyntiosoite: Keskussairaalan tie 19
40620 Jyväskylä
Keskussairaala, Rakennus 45, 4. krs.

Puh. 014 269 2070

-Nuorisopsykiatrian poliklinikka (Lääkärin läheteellä)

Käyntiosoite: Ailakinkatu 17
40100 Jyväskylä Puh. 014 269 203